

אוניברסיטת בר-אילן

**השפעת ההעשרה המילונית בספר האלקטרוני על למידת
מילים חדשות: השוואה בין ילדי-גן עם וללא לקות שפתית**

צליל גרייצר

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך

בבית-הספר לחינוך של אוניברסיטת בר-אילן

רמת גן

תשע"ו

תקציר

אוצר מילים הוא מרכיב משמעותי בתהליך למידת שפה, ובעל השלכות לעתיד לגבי הלמידה בבית הספר כולל יכולת קריאה והבנת הנקרא. עדויות מחקריות מהשנים האחרונות מצביעות על יעילותו של הספר האלקטרוני בקידום למידת מילים חדשות בקרב ילדי גן. מחקרים מעטים עסקו בילדים בסיכון ללקות למידה. חלק מהמחקרים בדקו, האם שימוש במילון מקדם למידת מילים קשות, אך הדרך בה נעשה תיווך המילים לא נבחנה. במחקר זה בדקנו, האם סוג ההעשרה המילונית, הניתנת במילון משפיעה על יעילותן של למידת מילים חדשות בקרב ילדי גן עם התפתחות תקינה וילדים עם לקות שפתית. סוגיה זו נבחנה באמצעות ספר אלקטרוני שפותח למחקר זה, הכולל מילון עם שלוש דרכי העשרה מילונית: (א) מתן פירוש מילוני של המילה (ב) מתן פירוש המילה בתוך הקשר הסיפור (ג) שילוב של שני סוגי הפירושים. התמקדנו בלמידה רצפטבית ואקספרסיבית של מילות המילון. במחקר השתתפו 40 ילדים ממיצב בינוני בטווח הגילאים 4-6. הם היו דוברי עברית עם אינטליגנציה ושמיעה תקינה. מחציתם היו עם התפתחות שפתית תקינה ומחציתם היו מגני ילדים של חינוך מיוחד, שאובחנו כלקויי שפה (SLI). אבחוני הקדם כללו (א) מבחנים שנועדו להערכת היכולת השפתית הכללית של הילד ושימשו כמדדי רקע; כולל מבחן רמת אוצר מילים כללית, מבחן חזרה על מילות תפל ומבחן חזרה על משפטים, ו-(ב) מבחנים שהתמקדו במילות המטרה שנכללו בהתערבות במחקר; מבחן רצפטבי, מתן פירוש למילים ושימוש במילים. שתי קבוצות המחקר קראו במהלך ההתערבות בספר האלקטרוני שמספק פירושי מילים בשלוש צורות: שלוש מהמילים קיבלו פירוש מילוני של המילה, שלוש קיבלו פירוש בתוך הקשר, ושלוש קיבלו פירוש משולב (מילוני והקשר). קריאת הספר נעשתה בזוגות בגן הילדים. הילדים קראו חמש פעמים בספר האלקטרוני במרווחים של 1-3 ימים בין קריאה אחת לשנייה. אבחוני הבתר התקיימו 1-3 ימים מתום ההתערבות האחרונה, והם כללו בדיקה של למידת מילות המטרה ברמה הרצפטבית, מתן פירוש ושימוש במילים. ממצאי המחקר הראו, שקבוצת הילדים עם ההתפתחות התקינה והילדים עם הלקות השפתית התקדמו ממבחן הקדם לבתר בלמידת המילים החדשות בהבנה רצפטבית של מילות המילון, בפירוש המילים ושימוש בהן בעקבות הקריאה בספר האלקטרוני עם המילון. מידת התקדמות הילדים בשתי הקבוצות הייתה דומה, מלבד במדד שימוש במילות המילון. הילדים עם התפתחות תקינה התקדמו במדד זה יותר מהקבוצה עם הלקות שפתית (SLI). בנוסף, ממצאי המחקר מראים, שסוגי ההעשרה המילונית השונים (פירוש מילוני, פירוש בתוך הקשר או פירוש משולב)

השפיעו באופן דומה בקידום שתי קבוצות המחקר בהבנה הרצפטיבית של מילות המילון ובפירוש מילות המילון. עם זאת, מתן הפירוש המשולב בלבד קידם את השימוש במילות המילון בצורה היעילה ביותר בקבוצת הילדים עם התפתחות תקינה.

בנוסף, על-פי הקורלציות שערכנו ממצאי המחקר מראים שהרמה השפתית הבסיסית נמצאה בקשר שלילי ללמידת מילים חדשות בקרב הילדים עם הלכות השפתית (SLI) לגבי השימוש במילות המילון, כאשר ניתן פירוש משולב. ככל שהרמה הבסיסית הייתה נמוכה יותר בקבוצה זאת, כך השיפור היה גדול יותר. קורלציות דומות נמצאו גם לגבי ילדים עם התפתחות תקינה. לעומת זאת, מניתוחי הרגרסיה עלה כי רמתם השפתית הבסיסית של ילדים עם לקות שפתית (SLI) לא הושפעה מסוג העשרה המילונית. הרמה השפתית הבסיסית השפיעה על התקדמותם של ילדים עם התפתחות תקינה בהבנה רצפטיבית. ככל שהרמה הבסיסית הייתה גבוהה יותר בקבוצה זאת, כך השיפור היה גדול יותר. בנוסף, נמצא כי הרמה השפתית הבסיסית השפיעה על התקדמותם של ילדים עם התפתחות תקינה בפירוש מילות המילון כשניתן פירוש משולב. ככל שהרמה הבסיסית הייתה גבוהה יותר, כך השיפור בפירוש מילות המילון, כשניתן פירוש משולב היה גדול יותר. רמתם השפתית הבסיסית של קבוצת הילדים עם התפתחות תקינה השפיעו על התקדמותם של ילדים עם רמה שפתית בסיסית גבוהה. בדיון מוצגים מגבלות המחקר ומוצעים מחקרי המשך.